

Discurs de la presidenta del PEN Català, Carme Arenas, en l'acte de celebració dels 95 anys del PEN Català

9 de març de 2018

- * M. H. President del Parlament de Catalunya
- * H. Exconsellers de cultura
- * Excm. Sr. J.M. Terricabras
- * Il·lm. Diputats i diputades
- * Sra. Directora dels SSTT Cultura de la Generalitat de Catalunya
- * Sr. Assessor de Cultura de la DIBA, en representació de l'Il·lm. Sr. Joan Josep Puigcorbé, diputat delegat de Cultura de la Diputació de Barcelona. Dr. Josep M. Vall
- * Comissionat de cultura de l'Ajuntament de Barcelona
- * Sr. Dr. Executiu del PEN Internacional
- Sra. Vicepresidenta del PEN Internacional
- * Expresidenta del PEN Català
- * Degana de la Institució de les Lletres Catalanes
- * Representats d'entitats

Representatives of the PEN Center delegations that have come to accompany us in such an important event for PEN Català. I would like to thank all of you, and, specially, the Slovenian center, which is also one of the oldest PEN Center, founded in 1926.

- * Membres del PEN Català
- * Amics i amigues...

No voldria començar aquestes meves paraules sense denunciar les doloroses absències de persones que sempre havíem comptat que avui ens acompanyarien en aquest acte i que es troben injustament empresonades o exiliades: el M. H. president de la Generalitat Carles Puigdemont, l'H. Vicepresident, Sr. Oriol Junqueras, l'H. Conseller de cultura Sr. Lluís Puig, així com els dirigents civils: Jordi Cuixart i Jordi Sànchez.

Faig, extensiva l'absència, igualment dolorosa, de tota la resta dels nostres dirigents polítics empresonats o a l'exili i n'exigim la llibertat immediata.

Quan el 19 d'abril de 1922, Josep M. López Picó i Josep Millàs-Raurell, amb Josep M. Batista i Roca i el jove Joan Crexells aconseguien de reunir uns quants escriptors en el

sopar fundacional del PEN Català, ben segur que no eren conscients de l'abast d'allò que iniciaven.

Només feia dos mesos que el PEN Club Internacional havia enviat des de Londres, una lletra de convit a totes les literatures del món a afegir-se a aquest espai de solidaritat i de trobada entre cultures.

La intenció era contribuir a acostar les nacions i els escriptors després de l'experiència traumàtica de la Primera Guerra Mundial, amb el criteri de deslligar-se dels estats i dels partits polítics per poder erigir-se en veu de llibertat i de cultura, en una Europa on els totalitarismes estaven començant a imposar-se.

El nom responia a les sigles de Poets Essayists Novelists i de seguida per als escriptors catalans va representar un pont per fer visible la literatura i tota la cultura catalana al món.

Un any després, el PEN Català (aleshores Centre Català del PEN Club Internacional) ja comptava amb una vintena dels escriptors més importants de la nostra literatura (C. Riba, C. Arderiu, P. Fabra –que en fou el primer president-, J.M. de Sagarra, J. Puig i Ferrater, entre molts d'altres) i el 1924, el PEN Internacional feia membre d'honor a Àngel Guimerà.

El PEN Català, ha estat un testimoni privilegiat de la història. A part de ser el tercer centre PEN més antic del món, ha estat tradicionalment, i ho és encara avui, un dels més actius també a nivell internacional, la qual cosa li ha permès viure els principals processos socials i polítics del món contemporani.

A l'inici de la seva singladura i durant la dictadura de Primo de Rivera el PEN Català es convertí en un nucli d'afirmació d'una cultura perseguida pel govern dels militars, tot començant un treball intens dins i fora dels territoris de parla catalana, per defensar la llibertat d'expressió, els drets lingüístics, així com el foment del diàleg intercultural, base fonamental per a l'entesa i la tolerància, que en el camp de l'escriptura s'exerceix amb el foment de les traduccions, que ens aporten el coneixement de noves cultures i realitats.

Mogut per aquests ideals, el 1933 el PEN Català participava en el mític Congrés del PEN Internacional a Dubrovnik, on per primer cop una organització internacional condemnava el règim nazi i defensava els escriptors alemanys que s'hi oposaven.

Durant la segona República, el PEN Català assistirà al seu creixement quan, el maig de 1935 organitza un congrés internacional a Barcelona i serà l'artífex perquè es creï la ILC, dos anys després, amb qui conviurà fins a l'inici de l'exili l'any 1939.

El PEN Internacional serà la institució que ajudarà els escriptors tant a l'interior del país -coordinant la solidaritat envers els escriptors catalans, els quals rebien menjar, paper i tota mena de suport-, així com també els que es veuran abocats a exiliar-se cap a Europa o Amèrica. Avui sabem que el PEN Internacional guià i tutoritzà els nostres escriptors camí de l'exili fins als anys 50.

No serà, però, fins el 1973, que el PEN Català podrà afrontar la seva refundació a l'interior del país. Així, en un trajecte en autocar de Barcelona a l'Espluga de Francolí -per esquivar la prohibició de reunió de la dictadura- es reconstitueix definitivament el PEN Català, que nomena Joan Oliver president.

Supervivent de dues dictadures, ni en els moments més adversos el PEN Català no ha deixat de ser aquell pont entre Catalunya i el món. No ha deixat mai de tenir una presència internacional continuada. Ha exercit sempre la diplomàcia cultural, i de manera més intensa i quasi única, en moments en què Catalunya no ha disposat d'institucions pròpies. Com deia Carles Riba: "Fem d'ambaixadors intel·lectuals de Catalunya."

Ha denunciat totes les situacions de manca de llibertat, que es produïen i es continuen produint a l'estat espanyol en diversos moments i en diverses instàncies internacionals: un dels documents importants va ser un informe sobre la repressió cultural que vivien els escriptors espanyols i especialment els catalans sota el règim de Franco, que s'aprovà al Congrés del PEN Internacional, celebrat a Frankfurt el 1959. D'aquest informe en sortí una resolució que, presentada a UNESCO i feta pública, constituí una crida internacional per a la defensa de la llengua i de la cultura catalanes.

I també en els nostres dies, continuem informant i denunciant els casos de vulneració dels drets dels catalanoparlants. I despleguem tot un seguit d'estratègies i de declaracions a instàncies internacionals, com la del proppassat setembre de 2017, alertant del rumb antidemocràtic de l'estat espanyol, resultat de la reforma del Codi Penal i de l'aprovació de la Llei Mordassa.

Ens ho deia qui també fou president de l'entitat, el poeta Pere IV: "Ben cert, les mordasses ens fan muts o quecs, o destorben les paraules verídiques". I els escriptors i els lectors en nodrim de paraules verídiques.

El PEN Català és el resultat, doncs, d'una història col·lectiva dels escriptors i intel·lectuals catalans que han volgut anar forjant aquesta responsabilitat de defensa dels seus objectius fundacionals, ben conscients que mentre hi hagi un sol escriptor que no pugui expressar-se lliurement, és tota la literatura qui en surt perjudicada.

La vocació proactiva del PEN Català l'ha dut a promoure diverses iniciatives internacionals: la *Declaració Universal dels Drets Lingüístics*, (1996), *L'informe Antiterrorisme, escriptors i llibertat d'expressió* (Barcelona, 2003), el *Manifest de Girona* (2011), o la *Declaració del Quebec sobre la traducció literària* (2015).

A dur a terme programes culturals europeus com *Shahrazad* (2007-2012) o el projecte recent *Engage!* (2017), que vol promoure la cultura entre els més joves.

Aquestes darreres setmanes, hem treballat en l'informe del PEN Internacional sobre *Hate Speech*, en què des de Cat. hem documentat i denunciat tots els casos que dia a dia van apareixent de repressió a qui vol exercir el dret d'expressió i d'opinió (Valtonyc, Pablo Hasel, Toni Albà, amenaces i censura a periodistes, escriptors, dibuixants, a mitjans com *El jueves*, etc.).

Així com la campanya #LletresxlaLlibertat, iniciada el proppassat novembre a través de les xarxes socials, arran de la detenció dels nostres dirigents civils, per acompanyar-los en el seu captiveri i exigir-ne la llibertat.

Un dels reptes actuals de la nostra societat és l'acolliment, per fer front als milers, milions de persones que avui ens necessiten, de la mateixa manera que els nostres escriptors van necessitar la solidaritat en plena dictadura.

En aquest sentit, voldria fer notar la contribució del nostre centre en la fundació i posterior pertinença a la xarxa de ciutats acollidores ICORN (International Cities of Refuge Network), liderant l'acollida a escriptors als territoris de parla catalana. Així, des de 2007, junt amb l'Ajuntament de Barcelona, i avui també amb altres municipis que s'hi han afegit posteriorment, duem a terme el Programa *Escriptor Acollit*, que dóna veu i aixopluc a escriptors silenciats i amb risc de la pròpia vida als seus països d'origen. Avui a la sala comptem amb la presència de Salem Zenia, Kaissa Ould Braham i Bàsem an-Nabris, escriptors que hem acollit, que avui estan perfectament integrats en la nostra societat i dels quals hem rebut i continuem rebent ensenyances, en un mutu intercanvi i enriquiment, que és com entenem aquest programa que lidera Raffaella Salierno.

Però seríem injustos si no reconeguéssim que tot això ha estat possible perquè hem comptat amb complicitats de les nostres institucions polítiques i culturals, de les

múltiples entitats nacionals o internacionals –més de cinquanta- amb qui treballem per fer arribar aquest espai de cultura i de solidaritat arreu.

No m'estaré de dir, però, que cal que les institucions públiques entenguin la tasca de les organitzacions de la societat civil i la necessitat de potenciar-les amb allò que sovint saben fer bé i amb molts pocs recursos, que no les vegin com a competidores, que no els reservin només les engrunes, sinó que facin l'impossible per fer créixer el teixit civil, que és la riquesa i la maduresa d'una societat i la garantia de pervivència en temps difícils.

Tot i la llarga història que el PEN Català té com a patrimoni, no ha tingut mai una actitud de mirar cap al passat, sinó d'encarar el futur, assumint els nous reptes de la societat contemporània.

Ser un organisme vigilant en el respecte als drets de les persones, és una tasca que ens fa –malauradament- sempre necessaris.

Amb uns objectius tan transversals, avui el PEN convida tota la població a treballar perquè els drets humans siguin preservats de totes totes. I convida els mmcc a fer-se seus i a difondre aquests valors per construir una societat més justa. Treballar pel bé comú és responsabilitats de tots. Cal que la generositat i l'esperit de servei siguin les divises de la política.

Ara com al 1922 el PEN Català continua mantenint viva la seva voluntat de ser fundacional i continua treballant dins i fora del territori per fer que el nostre patrimoni literari tingui el pes que es mereix.

I d'una manera ben intensa en els moments actuals, enmig d'atacs constants a les llibertats individuals, als intents de silenciar la nostra llengua i la nostra cultura, enmig de la violació sistemàtica de molts drets fonamentals.

El PEN Català és al costat de les reclamacions socials, polítiques i sobretot culturals dels territoris de parla catalana, compromès en la defensa de la identitat, la cultura i la llengua.

“Les coses només les poden fer bé aquells que hi creuen”, ens deia qui també fou el nostre president, J. Palau i Fabre.

Manifestem, per tant, que creiem profundament en la defensa dels drets i llibertats, començant per la llibertat d'expressió que és el dret que ens fa persones. Ho deia l'escriptor irlandès G. B. Shaw, “la primera condició per al progrés és acabar amb la censura”.

I fem nostra la sentència de l'escriptora i activista nord-americana Audre Lorde quan diu: "El silenci no et protegirà."

Per tant, no podem ni volem tenir cap complicitat amb els qui callen o fan callar.

Moltes gràcies!

Carme Arenas

Presidenta del PEN Català